

Hoe benut ik maatschappelijke baten?

Verdienmogelijkheden in het groen;
Hoe gaan we het doen?

Martin van den Berg
Hans Koot

Velddag Follow the Money
7 september 2011

provincie **HOLLAND**
ZUID

Wat komt er aan de orde

- Aanleiding en urgentie
- Investeren in Groen; hoe benut je maatschappelijke baten (Martin van den Berg)
 - MKBA; wat is dat?
 - Wat is groen waard?
 - Aanbevelingen voor gebruik MKBA's voor groen
- Welke verdienmogelijkheden zijn er? (Hans Koot)
 - Kanttekeningen
 - Aanpak financieringsstrategie
- Welke verdienmogelijkheden zijn kansrijk?

Aanleiding en urgentie

- Financiering landschap, recreatie en natuur moet duurzaam geregeld worden om de ambitie en doelen waar te maken. (2008)
- Daarvoor zijn nieuwe financieringsarrangementen nodig. Dit moet onderzocht worden en uitgewerkt.
- Aanleiding: Agenda Landschap, rapport Task Force Landschap, onderzoeken financiering Landschap (KPMG-rapport) (2010);
- **Actualiteit:**
 - Regeerakkoord en forse bezuinigingen Rijk op groen (60%)
 - Decentralisatie en mogelijk nieuwe rol provincie (financiële randvoorwaarden invullen voor overname taken).

Investeren in Groen: "Hoe benutten we maatschappelijke baten?"

- Hoe vertaal je de waarde van groen in euro's?
- Snel en eenvoudig maatschappelijk rendement berekenen!
- Van welke overheidsinvesteringen heeft de samenleving het meeste profijt: groen of infra?

- Hoe stellen we bij groenprojecten prioriteiten?
- (Bezuinigings)keuzes: onderbouwen en verantwoorden...
- Samenleving maximaal laten profiteren van iedere publieke euro!

- Wie investeert en wie profiteert? => Wie baat heeft financiert mee!

Maatschappelijke kosten baten analyse (MKBA)

- **Financiële projectanalyse (businesscase)**

Kosten: verwerving, inrichting en onderhoud

Dekking: subsidies (en mogelijk grondopbrengsten)

=> Subsidies zijn herverdelingen door overheid

- **Maatschappelijke kosten-baten-analyse (MKBA)**

Kosten: verwerving, inrichting en onderhoud

Baten: fijnstofafvang en waardeestijging omliggende vastgoed etc.

=> Baten komen ten goede aan de samenleving en niet aan het project.

- **Is de Betuweroute maatschappelijk verantwoord?**

=> OEI-leidraad (Overzicht Effecten Infrastructuur)

=> Handboek MKBA's: ook voor gebiedsontwikkelingen

MKBA bij groenprojecten

- **Kosten(raming) ⇔ maatschappelijke baten (welvaartseffecten)**
=> MKBA-saldo > 0 = project maatschappelijk wenselijk...
- **Projecten onderling vergelijken op maatschappelijk rendement:**
groen vs infra & groen vs groen etc.
- **Sturen op maatschappelijke waarde tijdens het planproces:**
 - ⇒ Maatschappelijke baten (rendement) vergroten
 - ⇒ Baathebbers betrekken als co-financier
- **OEI-leidraad toepassen op publieke voorziening groen**
=> niet-geprijsde natuurwaarden vertalen in euro's?

Waardecomponenten van groen

1) *Indirecte gebruikswaarde* = reguleringswaarde:
omdat groenprojecten nut hebben voor ons ecosysteem.

2) *Directe gebruikswaarde* = recreatiewaarde:
omdat groen diensten als recreatie mogelijk maakt.

3) *Niet-gebruikswaarde* = bestaanswaarde:
omdat aan het bestaan van groen waarde wordt toegekend
(ook als er geen gebruik van wordt gemaakt).

produktiewaarde: opbrengsten uit bijvoorbeeld hout en vis

optiewaarde: mogelijkheid tot bestemmingswijzigingen

nalatenschapswaarde: overdrachtswaarde (navolgende generaties)

1) Reguleringswaarde

- Reguleringswaarde: fijnstofafvang, CO₂, waterzuivering, etc.
- Fijnstofdeeltjes hechten aan bladeren en met regen weggespoeld
- Fijnstof => ernstige gezondheidsklachten: schatting RIVM 18.000 mensen laten eerder het leven per jaar (hart- en vaatziekten)
- Meten: bos met naaldbomen: grootste fijnstofafvang
= 400 kg stof, per hectare, per jaar
Vlaktgroen zoals riet en heide: kleinste afvang
= 10 tot 50 kg stof, per hectare, per jaar
- Waarderen: €70/kg buiten de bebouwde kom
=> rekensom: 100ha x 200kg/ha/jr x €70/kg = €1,4mln
looptijd bijvoorbeeld 25 jaar of eeuwigdurend...

2A) Recreatiewaarde voor omwonenden

- Recreatiewaarde kan worden afgeleid van huizenprijzen...
- Immers als de woningprijs in een gebied met groen hoger is dan een overeenkomstige woning in een gebied zonder groen, is het prijsverschil een waardering voor de aanwezigheid van het groen.

1) Meten (kwantificeren)

1a) Reikwijdte van het nieuwe groengebied?

1b) Aantal woningen binnen deze invloedssfeer?

2) Waarderen (monetariseren)

2a) Huidige waarde van deze woningen?

2b) Waardevermeerdering door het nieuwe groengebied?

1) Reikwijdte/invloedsfeer is gemiddeld een kilometer...

2) Waardevermeerdering woningen aan het groen grofweg 10%

2B) Recreatiewaarde voor niet-omwonenden

- Alleen recreatiewaarde bij tekort aan recreatiemogelijkheden
 - Uitgangspunt is de nationale samenleving (geen interregionale herverdelingseffecten)
 - 30.000 ha recreatietekort
- ⇒ zo goed mogelijk in de vraag voorzien...

1) Meten: recreatiecapaciteit bepalen

gemiddeld zes personen, per hectare, per dag

2) Waarderen: capaciteit vermenigvuldigen met betalingsbereidheid van gemiddeld enkele euro's per dag (o.b.v. reiskosten)

Let op: generieke schatting populatieomvang, maal verkeerd kengetal, geeft een weinig informatief eindbeeld.

3) Bestaanswaarde

- Gemiddelde jaarlijkse betalingsbereidheid = € 13 per huishouden, voor groengebied (binnen straal van 10 km)
- Meer unieke groengebieden hoger aangeslagen...
- Ecologische waardeverschil => natuursoorten => biodiversiteit

- Lokale (soortgewogen) natuurwaarde indicator (LNI):
natuurwaarden standaardiseren => waardeverschil groengebieden
 - 1) mate waarin een natuurtype voorkomt,
 - 2) in hoeverre is dit systeem intact,
 - 3) in hoeverre bevat dit natuurtype soortenrijkdom,
 - 4) welke mate deze natuurdoelsoorten worden bedreigd.

- Natuurdoeltype kwelder scoort hoogst met factor 2,4
via grasland en veenweide naar 1,5 tot boomgaard met score 0,1

Aanbevelingen: MKBA in het planproces

- Groene projectonderdelen: teveel gezien als kostenpost... in plaats van een gebiedsinvestering
- MKBA-resultaten zijn wetenschappelijke feiten, maar perceptie van de omgeving is realiteit.
- MKBA niet inzetten als beoordelingsinstrument, (als de keuzes al zijn gemaakt) maar tijdens het proces als sturingsinstrument.
=> Maatschappelijke baten (rendement) vergroten
=> Baathebbers betrekken als co-financier
- Bijvoorbeeld waterbergingskosten vermijden
=> elders meer economische ontwikkelingsruimte gecreëerd

Aanbevelingen: MKBA in het planproces (2)

- Maak belangen expliciet en zoek elkaar op de inhoud.
- MKBA kan als maatschappelijke businesscase dienen, zodat continu duidelijk is “wie investeert en wie profiteert”.
- Voordat MKBA als sturingsinstrument individuele baten vergroot... eerst totale maatschappelijke rendement optimaliseren.
- Dit dient ook te voorkomen dat de meeste tijd wordt besteed aan het minimaliseren van de kosten en het overwinnen van obstakels.
- De energie moet juist gaan naar het optimaliseren van de baten en het creëren van waarde.

Welke verdienmogelijkheden zijn er?

- heel veel-

ORGANISATOR/ bron	Reëel	Euro's	termijn	toelichting
OVERHEDEN				
Iedere Nederlander betaalt €40 voor toegang tot natuur	Niet serieus	€640 M	??	Dit levert het op als je het via het Rijk regelt. Dit is wat het Rijk op de begroting had staan. Dit scheelt enorm in de organisatie- en administratiekosten!
Landschapsheffing provincies	moeilijk	€160 M	??	Vergt politieke discussie om te mogen gaan heffen. Nieuwe belasting/belastingverzwaring.
Provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting	moeilijk	??	??	Vergt politieke discussie. Alleen autobezitters betalen. Belastingverzwaring
Extra toeristen en forensenbelasting	moeilijk	€24 M	??	Gaat naar algemene middelen gemeente. Gemeente moet keuze maken uit verschillende belangen. Belastingverzwaring
Deel OZB in mooi-wonen-gebieden	moeilijk	€10 M	??	Gaat naar algemene middelen gemeente. Extra inkomsten door mooie omgeving. Gemeente moet willen kiezen voor inzet deel middelen voor mooie omgeving.
Cofinanciering gebiedsfonds	werkt	miljoenen	Enkele jaren	Beheer vereist jaarlijks middelen. Dit kan met een jaarlijkse geldstroom (denk aan verdubbeling andere inkomsten), maar ook met een eenmalig bedrag waarvan rente getrokken kan worden. Politieke keuze overheden.
Streekrekening	werkt	tonnen	Enkele jaren	Het is voor elke partij weinig moeite om reserves tijdelijk op een streekrekening te zetten. Opslag op (en/of deel van) de rente gaat naar gebiedsfonds. Veel geld op fonds nodig om aardig bedrag bijeen te krijgen. Zorgt wel voor reguliere geldstroom naar gebiedsfonds.
Ontwikkelrechten/andere regelingen, zoals 1% regeling	ja	nvt	nvt	Zie werkgroep Gebiedsconcessies
Bovenplanse verevening	ja	nvt	nvt	Zie werkgroep Bovenplanse verevening

ORGANISATOR/ bron	Reëel	Euro's	termijn	toelichting
BURGER/RECREANT				
Entree heffen	discussie	Tientallen miljoenen	Kan vrij snel gerealiseerd worden	Er is een politieke discussie nodig om de openbare toegankelijkheid van natuur als voorwaarde voor subsidie op te heffen. Er gaat veel minder publiek geld naar beheer en er komen gebieden die onafhankelijk van subsidie zijn. Verschuift mogelijk bezoekerstromen. Interfereert met visitor payback en met parkeren. Bezoeker kan geld maar een keer uitgeven. De vraag is wat bezoekers bereid zijn uit te geven en dus wat een redelijke prijs is. (NB Heel veel bezoekers die een relatief klein bedrag betalen leveren heel veel geld op). Betekent dit ook dat er meer hekken komen?
Parkeergeld	ja			Mensen betalen ook voor parkeren bij het strand. Parkeren op ongewenste plekken is eenvoudig tegen te gaan met parkeerbeleid.
Opslag op toeristische bestedingen en attracties (visitor payback)	Ja			Werkt vooral voor natuuriconen (exclusieve gebieden). Interfereert met entree heffen en met parkeren. Mensen kunnen hun geld maar een keer uitgeven.
Vulling gebiedsfondsen	ja	Zie elders	Enkele jaren	In de vorm van donaties, via merchandising, landschapsveilingen en/of visitor pay back.
Streekrekening	ja	tonnen	Enkele jaren	Zie bij overheden
Sponsoring / giften / adoptie / merchandising	ja	Vele miljoenen	meerdere jaren	Dit moet opgebouwd worden. Iconen nodig. Proces nodig om herkenbaarheid te vergroten. Bij sponsoring (groot) en adoptie (kleine) is een tegenprestatie nodig!
Privaat beheer van publieke terreinen en terreinen van TBO's	Nog te bezien	miljoenen	Enkele jaren	Naar Engels model (National Trust); vooral voor licht groen en landschap. Terreineigenaren komen in andere rol (facilitator). Of filantropie denkbaar (zeer rijken kopen ook natuurreservaten in Afrika)
Vrijwilligerswerk	weinig	tonnen	Gebeurt al	Kostenbesparing. Wordt al ruim toegepast vooral voor landschapsbeheer. Aanzienlijke opbrengst (wrs honderden miljoenen). Is vorm van adoptie. Weinig verdere groei te verwachten
landschapsveilingen	Ja	tonnen	Enkele jaren	Waar dit is gedaan blijkt het op te leveren. Betreft mensen bij natuur!

Publieke mogelijkheden

Financierings- mogelijkheden	Partijen	provincie	Gemeente	rijk	Water- schappen
Belasting (landschapsheffing en/of opcenten)		XX	XX	XX	XX
leges/retributies		XX	XX		XX
Concessie/tender/ Ontwikkelrechten/ ruimte- e/o zichtheffing		XX	XX		
Kostenverhaal (GREX)		XX	XX		
Fiscale faciliteiten (aftrek ed)				XX	

Private mogelijkheden

Financierings- mogelijkheden	Partijen	Beheer- ders	Ontwik- kelaars	Leisure onder- nemers	Agrariërs/ verenigin- gen e.d.
Entree/afdracht		XX	XX	XX	XX
Gebiedsfondsen/ streekrekeningen/ Landschapsveilingen		XX		XX	XX
Vrijwilligerswerk		XX			XX
Sponsoring/giften		XX			XX
Adoptie (boom e.d.)		XX	XX	XX	XX
Privaat beheer		XX	XX	XX	XX
Zelfrealisatie/(tijdelijke) functies		XX	XX	XX	XX
Ruimte-voor-ruimte			XX	XX	XX
Nieuwe landgoederen			XX	XX	XX

Kanttekeningen

- Verwachtingen over nieuwe financieringsmogelijkheden zijn vaak te hoog.
De praktijk is dat bij bijvoorbeeld landschapsontwikkeling gemiddeld ongeveer 20% van de totale kosten “uit de markt” gehaald kan worden.
- Niet alle verdienmogelijkheden kunnen bij elkaar opgeteld worden.
Het is dus niet en-en maar soms of-of.
- Een succesvoorbeeld betekent niet dat het overal kan en lukt, m.a.w. één zwaluw maakt nog geen zomer.

- Bij verwerving privaat geld veel organisatie- en administratiekosten; b.v. bij sponsoring wel 50%.
- PM: belastingen heffen is de eenvoudigste en snelste manier met de minste organisatie- en administratiekosten.
De frictiekosten en bureaucratie van al die andere mogelijkheden zijn groot.

1^e aanzet Financieringsstrategie

Kansrijke financieringsmogelijkheden

“Wie baat heeft, financiert mee”

- Investeren in Groen is rendabel (maatschappelijk rendement) voor meerdere (commerciële) partijen
- Prioriteit bij beheer; geen kapitaalvernietiging
- MKBA-hulpmiddel brengt partijen in beeld;
“wie baat heeft ook meefinancieren”
- Sturen op waardecreatie als uitgangspunt bij duurzame gebiedsontwikkeling
- hanteer duidelijke rolverdeling en start via gebiedsprocessen
- sluit innovatieve coalities af.

Hoe verder: pilots starten om nieuwe financieringsmogelijkheden uit te proberen maar welke en waar?

Voorstellen Kansrijke financieringsmogelijkheden: Uitwerking in subgroepen

- 1. Tijdelijke functies toestaan
- 2. Concessies/ontwikkelrechten uitgeven
- 3. Gebiedsfondsen
- 4. Entree/afdracht e.d. in bestaande gebieden
- 5. Kansen overname beheer Staatsbosbeheer